

Etkili Bir Çeviri Eğitimi

Faruk Yücel*

Özet

Bu makalede, ancak yirminci yüzyılın ikinci yarısından başlayarak bilimsel bir nitelik kazanmaya başlayan çeviri eğitiminin sorunları ele alınmaktadır. Bu çerçevede, yirmi birinci yüzyılda her alanda vazgeçilmez bir araç konumuna gelen çeviri etkinliğinin, küreselleşmenin sonucunda oluşan paradigma değişimine bağlı olarak çeviri eğitimine yansımaları sorgulanmaktadır. İş ve meslek dünyasının çeviriye olan yoğun gereksinimlerini karşılayabilecek bir çeviri eğitiminin verilmesi için öğrencilerin çok yönlü biçimde yetiştirilip yaratıcılıklarını geliştirmelerinin yolları burada tartışılmaktadır. Bu bağlamda, özellikle yazılı çeviriye yönelik farklı alıştırma türlerinin etkili biçimde kullanımı önem kazanmaktadır. Çeviri eğitiminde, çeviriye etkileyen etmenlerin ve normların metinden metne, toplumdaki topluma değişebileceği vurgulanırken çeviri amaçlı metin oluşturmada çevirilerin işlevselliği göz önünde bulundurulmalıdır. Eğitimleri boyunca çeviri olgusunun karmaşıklığını göstermek için öğrencilerin, hedef kitlenin beklentilerini de hesaba katarak farklı amaçlar doğrultusunda salt yabancı dil yetisini geliştirmenin ötesinde çeviri konusunda uzmanlaşmayı da sağlayacak biçimde yönlendirilmesi gerektiği çalışmada konu edilmektedir.

Anahtar sözcükler: Çeviri Eğitimi, Uzmanlaşma, Çeviri Odaklı Metin Oluşturma, Çeviri Eğitiminde İşlevsellik.

An Effective Translator Training

Abstract

This paper deals with the problems of translator training which has started to gain scientific significance only after the second half of the 20th century. In this respect, it has been explored how the translation activity, which has become an indispensable tool in all areas in the 21st century, reflects upon translator training in connection to the changes in paradigms as a result of globalization. In order to offer translator training which can meet the strong needs of business and professional world for translation, the ways that students can be educated to have multifaceted skills and to develop their creativity are discussed here. In this context, effective use of exercises which are particularly for written translation is gaining importance. While in translator training it is emphasized that factors and norms affecting translation might change from one text to another and from one society to another, the function of translation should be considered in structuring the translated text. It is also mentioned in the study that in order to show students the complexity of translation phenomenon in the course of their training, they be guided in such a way that their specialization in translation go beyond simple improvement of their foreign language and is maintained according to various purposes considering the expectations of the target reader.

Keywords: Translator training, specialization, translation-oriented text composition, functionality in translator training.

---

* Yrd. Doç.Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Almanca Mütercim-Tercümanlık ABD, İzmir. e-posta: fauk.yucel@deu.edu.tr

Giriş

Çeviribilimin araştırma alanlarından biri olan ve çeviriden sıkça yararlanan filoloji ve yabancı dil eğitimindeki uygulamalardan daha kapsamlı biçimde ele alınması gereken çeviri eğitimi; çeviri eleştirisi, çeviri tarihi ve kuramına oranla daha çok uygulamaya yönelik bir niteliğe sahiptir. Çeviri eğitimini kuramsal bir düzlemde irdelemek ve bir yöntem oluşturabilmek için çeviribilimin diğer araştırma alanlarından yararlanması kaçınılmazdır. Bu aynı zamanda çeviri eğitiminde bilimsel bir yaklaşımın geliştirilmesi için de gereklidir. Ancak yirminci yüzyılın ikinci yarısında bilimsel anlamda kendi sınırlarını belirlemeye çalışan çeviribilim içerisinde çeviri eğitiminin yeri ve işlevi hala belirsizliğini korumaktadır. Bunun başlıca nedeni, uzun bir süre çeviri edincinin başta yabancı dil olmak üzere filoloji eğitiminde çevirinin dilsel aktarıma odaklanan bir araç konumuna indirgenmesidir. Genel anlamda çeviri eğitimi, öğrencilere çeviri edincini kazandırmaya yönelik olduğundan, bu edincin salt dilsel yeterlilik anlamında ele alındığı görülmektedir. Bu bağlamda, yabancı dili olan bir insanın çeviri eğitimine gerek duymadan çeviri yapabileceği savı günümüzde de varlığını sürdüren egemen bir anlayışı yansıtmaktadır. Oysa uzmanlaşmaya doğru bir eğilim gösteren çeviri eğitiminde uygulanan programlara ve bu konuda yapılan çalışmalara bakıldığında, çevirinin hiç de o kadar basit, başka bir söyleyişle, genel geçer yaklaşımlarla açıklanabilecek bir olgu olmadığı görülmektedir. Özellikle küreselleşme süreciyle birlikte teknolojik gelişmeler, yirminci yüzyılın ikinci yarısında uluslararası düzlemde etkin bir konuma gelen iş ve medya dünyasında iletişimin hızla artmasına koşut olarak çeviri alanında farklı gereksinmelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. İş dünyasında olduğu kadar medya alanında da ulusal sınırları aşır farklı dilleri konuşan kültürlerdeki insanlara ulaşma gereksinimi, çevirinin günlük ve meslek hayatımızda vazgeçilmez bir etmen olmasına yol açmıştır. Buna bağlı olarak, çeviride daha önce karşılaşılmayan sorunların çeşitlenmesi, çevirinin geleneksel anlamda kabul edilenden daha karmaşık bir olgu ve süreç olduğu kanısını güçlendirmiştir. Çevirilerde işlevselliğe ve etkililiğe bağlı olarak niteliğin ön plana çıkması ve çeviri eğitiminde uzmanlaşmaya doğru bir gelişmenin görülmesi, bunun en belirgin göstergesidir. Artık çeviri eğitiminde her türlü metnin çevirisini yapmak yerine bazı alan ve metin türlerine odaklanarak belli yöntemlerin geliştirilmesine ağırlık verilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, çeviri eğitiminin günümüz dünyasının gereksinmelerine ve koşullarına uygun olarak kendini sorgulaması ve yeniden yapılandırması zorunlu olmuştur. Sözelimi, çeviri eğitiminde daha önce olmayan ya da yeterince ele alınmayan bilgisayar/makine, mahkeme, tıp çevirmenliği gibi konuların eğitimde gittikçe daha çok yer alır olduğu görülebilmektedir.

Bu makalede, çeviri eğitimini farklı düzeylerde veren filoloji, yabancı dil eğitimi ve mütercim-tercümanlık gibi bölümler arasındaki farklılıkları çeviri eğitimi açısından irdelemek yerine, yazılı çeviri edincinin çok yönlü alıştırmalarla nasıl geliştirilebileceği ele alınacaktır. Bu bağlamda, çeviri eğitiminin bilimsel bir nitelik kazanması için bazı sorular ortaya atılarak eğitimi geliştirici uygulamalara dikkat çekilecektir. Yirminci yüzyılın ikinci yarısından başlayarak küreselleşme sürecine giren dünyada, çeviri eğitiminin daha bilimsel yaklaşımlarla ele alınmasını sağlayan kamusal alandaki gereksinmeler ve iş dünyasındaki beklentilerin çeviri eğitimine

etkileri burada sorgulanacaktır. Başka bir söyleyişle, çeviri eğitimin geleneksel çeviri yaklaşımından farklı olarak amacı nedir, bu süreçte çeviri eğitimi nasıl biçimlenmektedir gibi soruları bu makalede tartışmaya çalışırken, çeviri eğitiminin erek kültürün/toplumun gereksinmelerine koşut olarak nasıl değiştiği vurgulanacaktır. Çalışmamızda bununla birlikte, özellikle yazılı çeviri becerisini geliştirici uygulamalara değinerek öğrencilerin çeviri odaklı metin oluşturmada yaratıcılıklarını nasıl artıracakları ortaya koyulacaktır.

Çeviri Eğitimine İlişkin Bilimsel Bir Bakış Açısının Geliştirilmesi

Çeviri eğitimi, filoloji, yabancı dil ve mütercim-tercümanlık eğitimi bağlamında farklı düzlemlerde uygulama alanına sahip belli bir eğitim programı çerçevesi içerisinde ele alınırken bu eğitimi alan kişilerin beklentilerinin ve toplumun gereksinmelerinin hesaba katılması zorunludur. Bunu yaparken çeviri eğitimi oluşturan etmenleri her yönüyle ele alıp hem kuramsal yaklaşımların hem de bu kuramsal yaklaşımların uygulamalarının göz önünde bulundurulması, bu alana rastlantılara ve kişisel çabalara dayalı bir anlayışın ötesinde bilimsel bir kimlik kazandırılması için önemlidir. Çeviri eğitimi konusunda yapılan çalışmalara bakıldığında, eğitimde karşılaşılan sorunlara yönelik farklı yaklaşımların ileri sürüldüğü, çeviri eğitimine ilişkin kuramsal bir söylemin oluşmadığı görülmektedir. Ancak bu konuda getirilen yaklaşımlar, belli bir soruna odaklandıklarından dolayı konuya sınırlı bir bakış açısı sağlamaktadır. Türkiye'deki durumun yurt dışından pek farklı olduğu söylenemez.

Çeviri eğitimindeki konuların çeşitlenmesi ve alanlara göre uzmanlaşmanın önem kazanması, çeviri eğitiminde temel bir anlayıştan söz etmeyi gittikçe güçleştirmektedir. Wilss'in de haklı olarak belirttiği gibi, çeviri eğitiminde geçerli olabilecek ölçütler konusunda rastlantılara dayalı olan bir belirsizlik hala sürmektedir. Çeviri eğitimi veren kurumlar arasında ortak bir yaklaşımın olmamasını Wilss, bu alandaki kuralsızlığa bağlamaktadır (Wilss, 1992, s. 186-191). Bu kuralsızlığı salt çeviri eğitimine duyulan ilgisizlikten ya da bu alanda yeterince çalışmanın yapılmamasıyla açıklayamayız. Sözelimi iş dünyasının küresel düzlemde hızlı gelişmesine koşut olarak farklı alanlarda çeviri gereksinimini karşılayacak çevirmenlere gerek duyulmasıyla buna bağlı olarak taleplerin yoğun ve çeşitli olması, henüz gelişmekte olan ve fazla bir geçmişi bulunmayan çeviri eğitiminin kısa sürede bu taleplere yanıt verebilmesini olanaksız kılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, çeviri eğitiminin genel amacı olan nitelikli çevirileri yapabilecek çevirmenlere duyulan talebin artması aynı zamanda çeviri eğitiminin, uluslararası ilişkilerin ve içinde yaşanan toplumun beklentileri doğrultusunda biçimlenmesiyle de ilintilidir. Ancak ekonomik ve teknolojik anlamda gelişmiş bir toplumun çeviriden beklentileriyle gelişmekte olan bir toplumun beklentileri farklı olacağından, bu beklentilerin çeviri eğitimine yansımaları da farklı olacaktır.

Her alanda olduğu gibi çeviri eğitiminde de alt yapı olanaklarını sağlayan ekonomik kaynakların ve yetişmiş insan sayısının, eğitimi etkileyen etmenlerin başında geldiği düşünüldüğünde, çeviri eğitiminin niteliği ile toplumların gelişmişlik düzeyleri arasında bir koşutluğun olduğunu kabul etmek durumundayız.

Dolayısıyla her toplumun kendi gereksinme ve koşullarına uygun bir yaklaşım sunması, eğitimin başarısı açısından önemlidir. Başka bir anlatımla, başarılı olmuş bir toplumun eğitim dizgesini örnek alarak aynı başarıyı kendi eğitim dizgesinde beklemek gerçekçi bir sav değildir. Atayman'ın da altını çizdiği gibi, çeviri eğitiminin ülkenin gerçeklerinden uzak olmaması gerekir. Aksi takdirde verilen eğitim işlevsiz kalacaktır (Atayman, 1997, s. 13). Mezun olacak öğrencilerin niteliklerinin iş dünyasının ve toplumun koşullarına yanıt verebilecek yeterlilikte olmaması, eğitim sürecinde, bu koşulların bir sonucu olan işlevselliğe yeterince önem verilmemesinden kaynaklanmaktadır. Çeviri eğitiminin gerçek koşullar içinde kalan bir uygulama alanı olmasının kaçınılmaz olduğunu benzer bir yaklaşımla vurgulayan Kurultay, çeviri eğitiminin toplumun koşullarına uyum sağlamasının zorunlu olduğunu savunmaktadır (Kurultay, 1997, s. 25). Konuyu somuta indirgeyecek olursak, farklı kültür ve dilleri içinde barındıran gelişmiş Batı toplumlarında çok dillilik günlük hayatın ayrılmaz bir parçasıdır. Mahkeme, hastane, okul gibi kurumlarda yabancıların yabancı dil sorunu çekmeleri, kurumların çeviri yapabilecek uzmanlara, buna bağlı olarak bu uzmanları yetiştirecek olan eğitim programlarına olan gereksinimlerini artırmıştır. Ancak Batı'ya oranla daha az yabancıların yaşadığı Türkiye'de belli kurumlarda çevirmenlik yapacak olan insan sayısı hala yetersizdir. Bu nedenle, çeviri eğitimi veren kurumların toplumun ve iş dünyasının beklentilerini karşılayabilecek alanlara ağırlık verip eğitimi ona göre biçimlendirmeleri ve buna göre öğrencileri yetiştirmeleri zorunludur. Bu beklentiler salt bir toplumda bulunan koşullarla ilintili değildir. Her alanda olduğu gibi çeviri eğitiminde de toplumsal koşulların yanında toplumun benimsediği değerler, eğitimin niteliklerini etkileyebilmektedir. Çeviri eğitiminin yetmişli yıllarda Batı ve Doğu'da farklı bir gelişim çizgisi izlenmesi bunun en iyi kanıtıdır¹ (Pym, 1998, s. 34-35).

Çeviri Eğitiminde Belirleyici Ölçütler

“Übersetzungsfertigkeit” (Çeviri Edinci) adlı kitabında çeviri sürecinde üç temel bilgiye yönelik sorunun belirleyici olduğunu söyleyen Wilss, bilginin davranışsal düzeyde etkili (verhaltenswirksam) olabilmesi için nedenselliğe dayalı olan gerçek bilgileri (kausale Faktenwissen) sorgulayan verileri ortaya çıkaracak olan bilgi için “ne tür bir bilgi” (Wissen was), stratejik eylem bilgisine yönelik olarak (strategische Handlungswissen) “nasıl bir bilgi” (Wissen wie), son olarak da, ortamsal bilgiye (situatives Wissen) ulaşmak için “neden bilgi” (Wissen wozu) sorularının yanıtlanması gerektiğinin altını çizmektedir (Wilss, 1992, s. 16). Çeviri sürecini aydınlatmaya yönelik olan bu sorular çeviri eğitiminin irdelenmesi için de

---

¹ Çeviri Eğitiminin temelini oluşturan çalışmaların Doğu'da başladığı bilinmektedir. Bunlar arasında bilinen en eski çevirinin yapıldığı merkezler, dördüncü yüzyılda Çin'de devletçe desteklenen Budist metinleri Çince'ye çeviren, dokuzuncu yüzyılda Bağdat'ta 'Bilgelik Evi' adını taşıyan ve on üçüncü yüzyılda saraylar tarafından desteklenen kuruluşlardır (Pym, 1998, s. 34). Ancak tarihte en çok dikkati çeken on ikinci yüzyılda İspanya'da kurulan 'Toledo Okulu' olmuştur. Her ne kadar bu kuruluşlar günümüz anlamdaki bir çeviri eğitiminden söz edilemezse de, bu kuruluşlarda çeviriye ilişkin sorunların dizgeli biçimde tartışılması ve çevirinin bir eğitim sürecine bağlı olduğunun ayrımına varılmasını sağlama bakımından bunların çeviri eğitiminin temelini oluşturduğu söylenebilir. Özellikle 'Toledo Okulu'nda farklı ülkelerden gelen çevirmenlerin/uzmanların toplanıp yüzlerce yapıtın yoğun ve ortak bir çalışmanın sonunda üretilmesi bu açıdan önemlidir (Mounin, 1967, s. 27).

geçerli bir yaklaşımdır. Öğrencilere metin türü ayrımı yapmaksızın bütün çeviri süreçlerinde bu soruların önemi, farklı alıştırma ve uygulamalarla vurgulanmalıdır. Çünkü bu bilgiler, çevirinin salt bir kaynak metne dayalı olan dilsel bir aktarım olmadığını göstermek için gereklidir. Şimdi bu soruları, çeviri eğitimindeki işlevini göstermek için sırasıyla ele alalım. Öncelikle “Ne tür bir bilgi” sorusu, bir metinde bilgilerin hangi ve ne düzeyde bulunduğuna işaret etmektedir. Burada çevrilecek metin türünün nitelikleri ön plandadır. Bu bağlamda, metnin içerik, konu, biçim, özellikle sözdizimsel ve anlamsal yapısı gibi nitelikleri kaynak metni anlamamız için önemli ölçütler olarak görülmektedir. Reiss’in metin türüne ilişkin sınıflandırması bu açıdan yararlıdır. Çevrilecek metnin içerik, biçim ve çağrı odaklı olup olmadığı saptanırken bilginin mi, anlatımın mı, işlevselliğin mi belirleyici olduğu irdelenmelidir. Burada aktarılan bilgide mantık, estetik ya da etkileşimsel yapının metinde ne kadar egemen olduğu saptanmalıdır. Bunun sonucunda, konunun mu, anlatıcının ya da davranışın mı odak alındığı kaynak metnin çözümlenmesinde ortaya çıkmaktadır (Reiss, 1986).

Kaynak metindeki bilgilerin okura nasıl sunulduğu ise “nasıl bir bilgi” sorusunun karşılığını vermektedir. Sözelimi, çeviri hakkındaki bir konunun düzeyi, başka bir söyleyişle, konunun karmaşık ya da yalın bir anlatıma sahip olması, seslendiği okur kitlesine göre değişebilmektedir. Anlaşılabilirlik özelliği dikkate alındığında böyle bir metne, salt uzmanların anlayabileceği kuramsal veya akademik nitelik verilebileceği gibi, geniş bir okur kitlesinin anlayabileceği açık ve yalın bir anlatım da kazandırılabilir. Metnin nerede yayımlandığı gerek metnin düzeyi, gerekse hedef alınan okur kitlesi hakkında bize dolaylı olarak bilgi verebilir. Uzmanlara yönelik yazılmış bir kitapta çıkan bir yazıyla konusu benzerlik gösterse de bir dergide yayımlanan bir yazının biçiminin/biçeminin aynı olması beklenemez. Okur kitlelerinin farklı olması konunun farklı düzeyde oluşturulmasına neden olacaktır. Sözelimi, Avrupa Birliği hakkında bir metinle karşılaşan bir öğrencinin, bu metnin tarım, hayvancılık, gümrük gibi uzmanlık gerektiren konulardan hangisinden söz ettiğini saptadıktan sonra bu metni anlamak için, bu konuda kullanılan kavram ve terimlerin anlamlarını bilmesi gerekecektir. Aksi takdirde, bilmediği/anlamadığı bir metnin içeriksel ‘eşdeğerliliğini’ çeviriye yansıtması olanaksızdır. Ancak burada sorun, salt kaynak metnin niteliklerinin ötesinde, kaynak metnin çeviri okuruna ne oranda aktarılacağıdır. Kaynak kültürde seslenen okur kitlesi ile erek kültürdeki okurların eğitim, bilgi ve kültür düzeylerinin değişebileceği göz önünde bulundurularak okurların hangi meslekten/alandan olduğu çeviriye başlamadan önce belirlenerek çevirinin anlaşılabilirliği için bazı değişikliklerin zorunlu olduğu öğrencilere gösterilmelidir. Reiss’in de “Textsorten, Textkonventionen und Übersetzen” (Metin Türü, Metin Gelenekleri ve Çeviri) adlı makalesinde vurguladığı gibi, kaynak metnin hangi amaçla çevrildiğine bakarak erek metnin nasıl bir niteliğe sahip olacağı konusunda alınacak kararlar belirlenmelidir (Reiss, 1995, s. 94). Örneğin, Avrupa Birliği’nde çıkan bir karar, bir gazetede çıkacak bir haber olarak kullanılacaksa kaynak metnin içeriğinin yeni bir yapıda erek okurlara sunulması gerekir. Bütün bu sorunların sınıf ortamında tartışılmasına zemin hazırlamak ve çevirilerin farklı etmenlerin etkisinde oluştuğunu vurgulamak için öğrencilere mutlaka çevirinin erek kültürde nasıl bir işlev göreceği, kime yönelik olacağı ve nerede kullanılacağı gibi konularda ayrıntılı

bir yol haritası gösterilmelidir. Gabrian'ın da altını çizdiği gibi, öğrencilere metinle birlikte çeviriye başlamadan önce çevirinin amacı verilmelidir (Gabrian, 1986, s. 52). Aksi takdirde eğitmen, öğrencinin çeviriyi olumsuz anlamda salt metin düzeyinde görmesine yol açacaktır. Bu da onun çeviride bazı kararları alıp bilinçli ve esnek davranmasını engelleyecektir. Öğrencilere bu becerinin kazandırılması için bir metnin erek dile farklı işlevlerle çevirtilip ortaya çıkan çeviriler arasındaki farklar üzerinde durmak gerektiği konusunda² öncül bilgilerin verilmesi çeviri eğitiminin temel uygulamalarından biri olmalıdır. Bütün bu çalışmalar, çevirinin erek kültürde göreceği işlevi yansıtan Wilss'in 'neden' sorusunun karşılığıdır. Bu soru, her çevirinin, erek kültürde belli bir gereksinimi ve amacı karşılamak için yapıldığının göstergesidir. 'Neden' sorusu aynı zamanda çevirinin erek kültürde öngörülen hangi işlevi yerine getirdiğine de işaret etmektedir. Görüldüğü gibi, Wilss'in sorularının irdelenmesi, çeviri eğitimi açısından son derece önemlidir. Eğitmen, öğrencilerin çeviri olgusuna farklı açılardan ve bütünsel bir çerçeve içerisinde bakmalarını sağlayarak öğrenciye metin bilgisinin dışında tarih, kültür ve siyaset bilgilerinin bir çeviriye nasıl yansıdığı ve bir çevirmeni nasıl etkileyebileceğini somut örnekler kullanarak göstermelidir. Burada üzerinde durulması gereken konu, öğrencilerin çeviriyi etkileyen birçok etmeni hesaba katarak çeviri olgusuna yaklaşmalarıdır. Öğrencinin çeviride hangi etmelerin/normların belirleyici olduğunu bilmesi, aynı zamanda, Witte'nin haklı olarak ileri sürdüğü gibi, kendi edimlerini açıklayabilmesine, nedenlerini ortaya koyabilmesine ve bunları savunabilmesine zemin hazırlayacaktır (Witte, 1987, s. 229). Böylece öğrencilerin daha 'esnek' düşünmelerine ve yeni bir metin oluştururken yaratıcılıklarını geliştirmelerine olanak tanınacaktır. Bütün bu irdelemeler ve sorgulamalar, öğrencilerin, çevirinin erek kültürden bağımsız bir olgu olmadığını bilincine varmalarıyla çeviriyi ve çevirmeni etkileyen kültürel, siyasal, ekonomik normların belirleyiciliğini vurgulamış olur.³

Çeviri Eğitiminde Uygulamaya Yönelik Metin Odaklı Öneriler

Çeviri eğitimi alan öğrencilerin çok yönlü eğitilmeleri gerektiği gibi, bu eğitimin de öğrencinin ilgisi doğrultusunda geliştirilmesi gerekir. Genelde ikinci öğretim yılından sonra öğrencilerin belli alanlarda uzmanlaşmış söz konusu alandaki bilgi ve becerilerini derinleştirmeleri beklenmektedir.⁴ Kuşkusuz, bir özgün metnin

² Vermeer'in Skopos çeviri kuramını, çeviride amaca bağlı olan işlevi çıkış noktası olarak, çevirinin başarısını metne yüklenen işlevle örtüşmesine göre değerlendirmesi nedeniyle çeviri eğitimindeki uygulamalarda kullanılabiliriz. Bu başarı Skopos'ta ileri sürülen kültürler arası iletişimin de gereğidir (Reiss ve Vermeer, 1991). Öğrenciler, Skopos kuramında ileri sürülen yaklaşımları öğrenmekle çevirmenin insanlarla olan iletişimi göz ardı etmemesi gerektiğinin ayırımına varacaklardır. Skopos kuramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Vermeer, 1983; 1991; 1994; 2004.

³ Çeviribilimde erek odaklı kuramlar olarak kabul edilen Vermeer'in 'Skopos', Even-Zohar'ın 'Çoguldizge' ve Toury'nin 'Betimleyici Çalışmalar'ını bu bağlamda irdeleyip çeviriyi etkileyen erek kültür normlarını göz önünde bulundurmak gerekir. Işın-Bengi, çeviri eğitiminde yönetsel bir yaklaşımın gerekli olduğunun altını çizerek erek odaklı çeviri kuramlarının çeviri eğitimine nasıl yansıdığını öğrencileriyle yaptığı bir çalışmayla somutlaştırmaktadır (Işın-Bengi, 1995, s. 125-144).

⁴ Örneğin, öğrenci sözlü çeviride başarılıysa bu alandaki çalışmalara yoğunlaşmalıdır. Burada ardıl ve eşzamanlı çeviri gibi ayrımlar bulunsa da, bunlar da kendi içinde bölümlere ayrılmaktadır. Ardıl çeviriler kulaktan kulağa, telefonda, mahkemede yeminli olarak yapılan çeviriler olarak bilinmekte ve her alanın kendine göre farklı yöntem ve bilgi birikiminin gerektiğini göstermektedir. Aynı konu yazılı çeviriler için de geçerlidir. Yazılı çevirilerde kullanılan metinleri genel olarak kurgusal ve kurgusal olmayan metinler olarak

oluşturulması için gerekli olan dilsel yeterlilik ve bilgi alanındaki donanın bu metni çeviren kişinin de ‘uzmanlık’ gerektiren belli niteliklere sahip olmasını zorunlu kılmaktadır. Bir çeviri metni oluşturan bir çevirmenden sonuçta kaynak metin yazarının yapıtlarını yorumlayacak kadar bir kültürel alt yapıya sahip olması beklenir. Başka bir söyleyişle, çevirmen de bir yazar gibi ‘yeni’ bir metin oluşturup onu kendi kültürüne kazandırmaktadır. Bir metnin daha önce başka bir dilde yazılmış olması, çevirmenin kaynak metni esas alarak her metni oluşturabileceği anlamına gelmemektedir. Çünkü bir çevirmenin herhangi bir metni oluşturabilmek için, söz konusu metnin içeriksel ve biçimsel olarak hangi niteliklere sahip olduğunu bilmesi kaçınılmazdır. Barczaitis’in bu bağlamda belirttiği gibi, çevirmenler, bir metnin yapı ve amacını bilen uzmanlardır (Barczaitis, 2002, s. 175). Bu da çeviri eğitimi alan öğrencilerin bir metni çeviri odaklı çözümlenebilir becerisini kazanmasıyla geliştirilebilir. Bu beceriyi ve bilinci geliştirmek için öğrencilerin, metinlerin nitelik ve işlevlerini bilmenin ötesinde bir metnin nasıl farklı biçimde çevrilebileceği becerisini kazanmaları gerekmektedir. Mezun olup iş hayatına atılacak olan öğrenciler, salt eğitim aldıkları alanlarda değil, hiç ilgilenmedikleri ya da az bildikleri alanlarda da metin çevirileriyle karşı karşıya kalabileceklerdir. Böyle bir durumu göz önünde bulunduran bir çevirmenin kısa bir sürede var olan sorunlara çözüm getirebilmesi için eğitimi sürecinde kendini yeni alanlara/durumlara adapte edebilme becerisini kazanması sağlanmalıdır. Bu da ancak kendisine öğretilen metin çözümlene ve çevirme/yazma becerilerini yaratıcı biçimde kullanabilmesine bağlıdır. Bunun için öğrencilere, bir metni farklı beklentiler ve amaçlar doğrultusunda nasıl çevirebileceklerinin eğitimi verilmelidir. Burada amaç, İnce’nin “Çeviri Eğitiminde Nereden Başlıyoruz” adlı makalesinde altını çizdiği gibi, bir “(...) metnin nerede, nasıl, hangi amaçla kullanılacağını söyleyerek öğrencileri görevlendirmek(tir). (...) Çevirinin iletişimsel bir amaçla, yani bir kullanıcı için ve belli bir işlevi yerine getirmek üzere yapıldığının bilinmesi (...)” (İnci, 1997, s. 84) öğrencilerin bilinçli biçimde metin üretme becerilerini geliştirmelerini sağlayacaktır. Bu beceriyi geliştirici çalışmaları genel olarak dört gruba ayırmak olasıdır:

1. Kaynak ve erek dildeki metinleri karşılaştırma yöntemi: Bu yöntem, iki metinde görülen farklılıkları, aykırılıkları saptayıp bunların nedenlerini sorgulamayı içermektedir. Burada amaç, daha çok erek metinde görülen sapmaların hangi

---

ayrılmaktadır. Ancak bunlar da kendi içinde farklı türlere ayrılmaktadır. Sözelimi, yazınsal metinleri roman, öykü gibi düzyazı biçiminde olan metinlere ya da düzyazıdan farklı olarak tiyatro, şiir gibi dilin farklı kullanımına göre ayırmak olasıdır. Yazınsal olmayan metinler ise içerdikleri bilgiye göre teknik, alan, kullanımlık, güncel metinler olarak sınıflandırılabilir. Bu genel sınıflandırmanın dışında özellikle yirminci yüzyılın ikinci yarısında görsel ve işitsel araçların artmasıyla çeviri alanı için farklı alanlar ortaya çıkmıştır. Televizyon, radyo, sinema, internet gibi araçlar, daha çok uluslararası etkileşime açık olduğundan bu alanlarda uzmanlaşmış çevirmenlere gereksinim artmıştır. Kullanılan her araçtaki metinlerin oluşturulmasında olduğu gibi, film, belgesel, reklam, haber programı gibi görsel araçlarda da kendi içinde farklı alanlara göre çeviri etkinliğinden farklı biçimde yararlanılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, çeviri eğitimi veren kurumların bu alanları da kapsayan bir program sunmaları günümüzün koşulları gereği bir zorunluluktur. Ancak burada her alanı eşit düzeyde öğretmek yerine, bazı alanları belirleyip o alanlarda daha da yoğunlaşmış bir eğitim vermek önem kazanmaktadır. Burada öğrencilere, belli bir düzeye geldikten sonra yeteneklerine ve ilgilerine göre eğitim programı dahilinde olan bazı alanlarda daha çok eğitim alma olanağı sunulmalıdır.

yoğunlukta olduğunun belirlenmesiyle bunları niteliklerine ve yoğunluklarına göre gruplandırmaktır. Öğrencilerden, erek metindeki sapmaları 'hata' çözümlemesi açısından değil, bu sapmaların kaynak metin okurundan farklı olarak erek okurda ne gibi alımlama koşulları yarattığını belirlemeleri istenmelidir. Dolayısıyla her iki metnin iki dilde nasıl bir etki ve çağrışım yarattığı burada esas alınmalıdır. Bu aşamada salt çeviri metinlerin değil, bu metinleri irdeleyen çalışmaların da kullanılması yararlı olacaktır. Sözgelimi, bir yazınsal yapıt hakkında çıkan ikincin kaynaklara başvurarak okurların ya da uzmanların bu metni nasıl alımladıkları irdelenebilir. Bir metnin birden çok çevirisini karşılaştırmak da bu yöntem çerçevesinde ele alınabilir. Farklı kişiler ve zamanlarda yapılan çevirileri kaynak metinle karşılaştırmak, öğrencilerin zamanla değişen toplumsal ve mesleki normlarının, çevirmenin kararlarına ve yorum farklılıklarına nasıl yansıdığını görmelerine yol açacaktır.

2. Çeviride dil içi çalışma yapma yöntemi: Öğrencilere her çevirinin belli işlevler ve amaçlar doğrultusunda yapıldığını göstermenin en somut yolu, çevrilecek metinlerin değişime uğrayabileceğini vurgulamaktır. Bu nedenle, öğrencilerden bireysel ya da grup çalışması düzeyinde bir metni farklı biçimlerde çevirtme çalışmaları yapılmalıdır. Örneğin, derste öğrencilerden bir metni farklı biçimde çevirmeleri istenebilir. Burada önemli olan, öğrencinin bir metni farklı yapılarla dönüştürebilme becerisini geliştirmektir. Metin dönüştürme, içerik odaklı olabileceği gibi içeriğin dışına çıkma biçiminde de gerçekleşebilir. Bu bağlamda, öğrencilerden bir metnin biçimini değiştirerek metni yeniden oluşturmaları istenebilir. Örneğin, bir dilekçeyi ya da bir şiiri düz bir metne, bir araştırma raporunu bir özete dönüştürürken içerikteki bilgilerin korunmasına dikkat edilmelidir. Burada bir metni açımlayarak ya da kısaltarak nasıl çevrilebileceği tartışılabilir. Farklı bir dönemde yazılmış bir metni günümüze uyarlayarak, başka bir söyleyişle, güncelleyerek çevirtme de bu çalışma kapsamında işlenebilir. Bunun tersini yaparak bir güncel metni tarihselleştirmek de olasıdır.⁵ Öğrencilerin bu yolla, metinlerin nasıl oluştukları döneme ve kültüre 'nasıl bağlı' olduğunu görmelerini sağlanmış olacaktır. Metin dönüştürmede uygulanabilecek ikinci yaklaşım ise, farklı araçlar kullanarak bir metni çevrilmesidir. Sözgelimi, duyulan bir metni erek dile yazılı olarak çevirmek ya da yazılmış bir metni sözlü olarak ifade edebilmek özellikle televizyon gibi araçların kullanılmasıyla gerçekleştirilebilir. Burada zamanın iyi kullanılması için, kısa süreli belleğin, hızlı okumanın, çeviride kısaltarak not alma tekniklerinin geliştirilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır.

3. Çeviride dil dışı çalışma yapma yöntemi: Çeviri eğitiminde üzerinde durulması gereken konulardan biri, çeviri eğitimi sırasında kaynak kültüre olduğu kadar erek kültüre ilişkin bilgileri de metin düzleminde irdeleyip geliştirmektir. Çeviri etkinliğinin günümüzde kültürler arası bir etkinlik olarak değerlendirilmesi, kuşkusuz çeviri eğitimi de etkilemiştir. Çeviriyi ve onun eğitimi kültürden ayrı

---

⁵ Çeviride metinlerin uyarlanarak güncelleştirilmesi ya da tarihselleştirilmesi konusunda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Michael Schreiber: Übersetzung und Bearbeitung: zur Differenzierung und Abgrenzung des Übersetzungsbegriffs. Tübingen, 1993.

düşünmek olası değildir. Çünkü çeviriyi biçimlendiren normlar çevirinin yapıldığı kültür tarafından belirlenmektedir. Öğrencilere verilen çeviri eğitimi sürecinde bu normların saptanıp çeviriye nasıl yansıdığı farklı metin çözümlemelerinde vurgulanmalıdır. Bu bağlamda, bir metnin erek kültürde işlevini yerine getirebilmesi için, metnin hangi ortamda, kimler için ve nasıl sunulacağı son derece önemlidir. Çeviri eğitiminin sonucunda uzmanlaşacak olan bir öğrenci, Löwe'nin de altını çizdiği gibi, bir çevirmende bulunması gereken kültür içi ve kültürler arası temel bilgileri özümsemelidir. Burada kültür, geniş anlamda bireysel, mesleki, çevresel ve toplumsal olarak bilinen, tanınan ve uygulanan olarak yorumlanmaktadır (Löwe, 2002, s. 154-155). Bu üç etmen her iki kültürü de içine alan bir konu olduğundan bir metni çevirirken son derece önemlidir. Bir metinde dile getirilmeyen ya da dolaylı olarak dile getirilen dil dışı etmenleri öğrencilerin tanıyıp işlevsel eşdeğerini erek kültüre nasıl aktarılacağını öğrenmeleri çeviri eğitimi açısından en temel çalışmalar olarak nitelendirilebilir. Özellikle kültür ve tarih koşullu olan romanlar ve araştırma gibi nesnel içerikli metinlerde bu tür etmenlerle sıkça karşılaşmaktadır. Dolayısıyla öğrencilerin erek ve kaynak kültüre ilişkin bilgilerini sürekli artırmak için karşılaştırmalı kültür konularının işlenmesi çeviri eğitiminin önemli bir parçası durumuna getirilmelidir. Örneğin kültürü oluşturan inanç, değer ve davranışları somutlaştırmada filmlerden yararlanılabilir. Öğrencilerin araştırma becerilerini bu çerçevede artırmak için kültürü yansıtan deyim, deyiş, atasözü gibi söz öbeklerini kullanırken, içerikleri benzer olan konuların kültürlere özgü dilsel imge ve kalıplarla iki dilde nasıl farklı biçimde dile getirildiği vurgulanmalıdır. Bu aynı zamanda öğrencilerin kültür koşullu metinleri çevirirken erek kültür odaklı bir yaklaşımın gerekli olduğunu görmelerini de sağlayacaktır. Burada üzerinde durulması gereken konu, çeviride yapılan bir kültür hatası dil hatasına göre bağışlanamaz bir olgu olmasıdır (Vermeer, 1989; Akt. Löwe, 2002, s. 160). Çoğu zaman bilgi yetersizliğinin sonucu olarak ortaya çıkan bu tür hatalar, kültürler arası iletişimi zorlaştıran, sonradan düzeltilmesi güç olan yanlış anlamalara yol açabilmektedir. Bengi-Öner, “çeviri eğitimi kurumlarında öğrencilerin çeviri edinçlerini oluşturma ve geliştirme sürecinde çeviri için belirlenen amaç ve kültür-bağımlı koşulların dikkate alınması(nın) gerekli” (Bengi-Öner, 2003, s. 59) olduğunu vurgulayarak Skopos kuramına gönderme yapmaktadır. Skopos kuramı her ne kadar göreceli çeviri anlayışı açısından bazı çeviri kuramcıları tarafından eleştirilse de, bu kuramın çeviri eğitiminde öğrencilerin, çevirilerin koşullara göre değişebileceğini, bazen de değişmesi gerektiğini kavramaları açısından yararlıdır.

4. Erek dilde metin oluşturma yöntemi: Her ne kadar çeviri bir ‘örnek’ metne dayanarak oluşsa da, bir çevirinin de erek dil/kültür geleneğinden kopuk olduğu söylenemez. Dildeki bütün metinler belli bir sürecin ve gereksinimin sonucunda olduğundan, metinlerdeki biçimsel ve biçimsel nitelikler belli bir geleneğe bağlıdır. Geleneklerin etkisiyle bazı kavramlar ya da bazı anlatım biçimleri kültürel yakınlıkları bulunan diller arasında bile farklılık gösterebilir. Sözgelimi, bir ölüm, başsağlığı ilanı ya da bir kutlama, davet, başvuru yazısı her dilde bir geleneğin sonucu olarak farklı biçimlerde dile getirilir. Bazı bilgiler ön plana çıkabileceği gibi, bazı bilgiler önemini yitirebilir. Bu aynı zamanda metinleri oluştururken bazı kalıpların kullanılmasını zorunlu kılmıştır. Bu kalıplar işlevsel bir

yapıyı yansıtabileceği gibi, kültürel bazı değerlerin ön planda olmasıyla açıklanabilir. Düğün davetiyelerinde ya da ölüm ilanlarında aile adlarının yazılması, bunların yer ve zamanı da belirten bilgilerle birlikte hangi düzende yazılacağı gibi ayrıntıların yer alacağı bu tür metinleri çevirecek çevirmenlerin bilmeleri gereken hazırlıkları içermektedir. Bu bağlamda, her iki dilde aynı işlevi gören metinlerin nasıl oluşturulduğunu öğrencilerin somut örneklerden yola çıkarak karşılaştırmalı biçimde irdelemeleri sağlanmalıdır.

Uzmanlık bilgisi gerektiren alan metinlerinin çözümlenmesi için söz konusu olan dilsel yeterliliğe ve alan bilgisine ilişkin niteliklere aynı alanda yapılan çeviriler için de gereksinim duyulmaktadır. Çünkü belli bir söyleme dayalı olan alan metinlerinin kendilerine özgü bir kavram ve terim dünyası vardır. Bunlar alandan alana göre değişebileceği gibi, dilden dile göre de farklılıklar göstermektedir. Örneğin bu tür metinlerde anlatıcının vurgulanması, edilgen yapıların, anlatım zamanının kullanım biçimleri ya da metindeki giriş-gelişme-sonuç bölümleri arasındaki söylem farkları değişebilir. Bu tür metinler, genellikle metnin olduğu alandaki uzman kişiler ya da bu alanlarda uzmanlaşmış çevirmenler tarafından çevirmektedir. Öğrencilerden ilgi alanlarına göre tıp, hukuk, uluslar arası ilişkiler, ticaret gibi bazı konulara yoğunlaşmaları istenerek bu tür metinlerin söylem dünyalarını ve kalıplaşmış anlatım biçimlerini öğrenmeleri sağlanmalıdır.

Metinlerle çalışan çevirmenleri çağın koşullarına uygun olarak eğitmek için öğrencilerin çeviri amaçlı metin çözümlene tekniklerini geliştirmeleri bir zorunluluktur. Ancak çeviri etkinliği salt metinlere bağlı olan bir olgu değildir. Metnin oluşumunu etkileyen toplumsal ve mesleki normlar da dikkate alınmalıdır. Burada işverenin beklentileri de çeviriye yansımaktadır.⁶ Çevirmene görev veren işveren, çevrilecek metnin oluşumu konusunda belirleyici olabilir. Örneğin yayınevi; kendi yayın politikası, dünya görüşü, seslendiği okur kitlesi doğrultusunda çevirmenin çeviri kararlarını biçimlendirebilir. Bu açıdan bakıldığında, öğrencilerin iş dünyasının koşullarını ve kendisini hangi görevlerin beklediğini görmesi, mezun olduktan sonra bu koşullara daha hazırlıklı olmalarını sağlayacaktır. Eğitim süreci boyunca öğrencilerin ileride karşılaşabilecekleri olası sorunları ele almak yararlı olacaktır. Bu bağlamda öğrencileri grup çalışmalarına yönlendirerek sınıf içinde roller dağıtarak iş dünyasının koşullarını canlandırmaları sağlanabilir. Her grubun yapmış olduğu farklı yönlendirmeler ve bu yönlendirmelerin neden ve sonuçlarının tartışılmasıyla öğrenciler, konuyu daha iyi algılayacaklardır. Bu çerçevede, Akbulut'un "Çeviri Eğitiminde Öğrenciye Çeviri Edinci Kazandırma: Çevirmen Kararları ve Dayanakları" adlı çalışmasındaki uygulamanın amacını dile getirirken belirttiği gibi, öğrencilere, "(...) sınıf içinde piyasa koşullarına benzetim yaparak çeviri amacını değiştir(menin) (...)" (Akbulut, 1995, s. 18) yararlı olacağı kanısındayız. Grup çalışmaları aynı zamanda

---

⁶ Çeviri eğitiminde kullanılan kitapların seçimi de dikkatli biçimde yapılmalıdır. Bu konuda Türkçe'de olduğu kadar yabancı dilde de sorunlar yaşandığı bilinmektedir. Dizdar'ın bu bağlamda vurguladığı gibi, bazı yazarlar ve eğitimler, konuyu 'basitleştirmek', 'tarafsız kılmak' yerine onu 'saydam' kılmaya çalışmalıdır. Çünkü bu tür kitaplar öğrencilerin bağımsız düşüncelerini zorlaştırmaktadır (Dizdar, 1998, s. 259).

öğrencilerin kendilerine olan güvenlerini, tartışma, kendini savunabilme becerilerini artıracaktır. Bu çalışmalar proje bağlamında daha kapsamlı olarak da yapılabilir. Daha açık bir söyleyişle, öğrenciler kendilerine verilen görevleri gerçekleştirebilmek için kaynak araştırmasına ve iş dünyasının gerçek koşullarına başvurabilir.

Sonuç

Çeviri eğitiminin sınırları bu çalışmada da görüldüğü gibi çok geniştir. Dil içi ve dil dışı etmenlerin çözümlenmesi ve bunun yanında çeviri eğitiminin disiplinler arası bir anlayış doğrultusunda biçimlenmesi son derece önemlidir. Çeviri eğitiminde uluslararası ilişkileri ve koşullar belirleyici olsa da, bu eğitim, toplumun gereksinmelerine yanıt vermelidir. Verilen eğitimin niteliği, öğrencilerin yaratıcı güçlerini etkili biçimde kullanabilmelerine bağlıdır. Bu da öğrencilerin eğitimin sonunda her konuda ve türdeki metinleri çevirebilme becerisine sahip olmasıyla ya da bir yabancı dili çok iyi bilmesine değil, belli bir konuda ve metin türünde uzmanlaşması anlamına gelmektedir. Öğrencinin bir konuda yetkin düzeyde yetişmesi, onun kendine olan güvenini artıracacağı gibi, yaptığı işin sorumluluğunu taşımasına ve çeviride aldığı kararları gerektiğinde savunabilmesine yol açacaktır. Çeviri etkinliğini biçimlendiren metin ve kültür bilgileri çeviri eğitiminin farklı aşamalarında irdelenirken öğrencilerin çeviriyi etkileyen toplumsal ve mesleki normların ayırımına varmaları sağlanmalıdır. 1970'lerden sonra çeviride iletişimsel yaklaşımların geçerlilik kazanmasıyla çevirilerde hedef kitleye yönelik yaklaşımların ağırlık kazandığı görülmektedir. Buna bağlı olarak çeviriler, hedef kültürün gereksinmelerine göre biçimlenerek etki alanını genişletmiştir. Dolayısıyla okurların çeviriyi nasıl alımladıkları ve çeviriden nasıl etkilendikleri konusu, çevirilerin gittikçe daha çok bu açıdan tartışılmasına neden olmuştur. Çeviri eğitiminde, öğrenciler, bir metni çeviri odaklı biçimde çözümlerken her metnin oluştuğu koşullara göre alımlandığının ayırımına varmalıdır. Bu bağlamda, eğitim süresince bir metni çevirirken mutlaka hedef kitlenin ve zamana göre değişebilen koşulların/beklentilerinin değişebileceği vurgulanmalıdır. Bu açıdan bakıldığında, eğitimler, metinlerin durağan bir yapıda olmadığını gösteren örneklerden yola çıkarak bir metnin farklı zamanlarda yapılmış çevirilerinin öğrenciler tarafından karşılaştırılmasını ya da eski metinlerin güncelleştirilmesini istemeleri yararlı olacaktır. Öğrencilere, özellikle bir metni kendi dillerinde ve yabancı bir dilde farklı yapılarla yeniden oluşturma becerileri kazandırılırken, metin geleneklerinin oluşturduğu bazı biçim ve içeriklere bağlı kalmaları vurgulanmalıdır. Bundan dolayı çeviri eğitiminde irdelenen metinler, gerçek/basılmış olan 'doğru' metinler arasından seçilmelidir. Öğrencilerin mesleki beceri ve bilgilerini geliştirebilmelerinin en temel ölçütlerinden biri de, eğitiminin mutlaka öğrenci odaklı olmasıdır. Eğitimcilerin, öğrencilere kendi çözümlerini örnek, başka bir söyleyişle, çeviride 'en doğru' metin anlayışı göstermek yerine öğrencinin kendi çözüm yolunu bulması, geliştirmesi için uygun bir ortam hazırlamaları gerekmektedir.

Kaynakça

- Akbulut, A. N. (1995). Çeviri Eğitiminde Öğrenciye Çeviri Edinci Kazandırma: Çevirmen Kararları ve Dayanakları. I. Bengi-Öner (Ed.), *Çeviribilim 1, Çeviri Eğitiminde Yöntem Önerileri* (ss. 13-24). Ankara: A.Ü. TÖMER.

- Atayman, V. (1997). Kültür Politikaları Açısından Çeviri Eğitimi ya da Çeviri Eğitiminde Kültürel Birikim Sorunu. T. Kurultay/ İ. Birkandan (Ed.), *Forum: Türkiye'de Çeviri Eğitimi. Nereden Nereye* (ss. 13-22). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Barczaitis, R. (2002). Kompetenz der Übersetzerischen Textproduktion. J. Best ve S. Kalina (Ed.), *Übersetzen und Dolmetschen: eine Orientierungshilfe* (ss. 174-183). Tübingen; Basel: Francke Verlag.
- Bengi-Öner, I. (1995). Çeviri Eğitiminde Kaynak Metni Yorumlama ve Çeviri Metni Oluşturmaya Yönelik Yöntem Arayışları: Geniş Bir Bakış Açısı. I. Bengi-Öner (Ed.), *Çeviribilim I, Çeviri Eğitiminde Yöntem Önerileri* (ss. 125-144). Ankara: A.Ü. TÖMER.
- Bengi-Öner, I. (2003). Söylem ve Çeviri. A. Kocaman (Ed.), *Söylem Üzerine* (ss. 56-81). Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı. Yayıncılık ve İletişim A.Ş. Yayınları.
- Dizdar, D. (1998). Wer hat den Überblick? – Überlegungen zum Unterrichtsfach Translationstheorie. M. Amman ve ark. (Ed.), *TEXTconTEXT* (ss. 251-261). Nr. 3, Vol. 12 = NF 2, Heidelberg: Julius Groos Verlag.
- Gabrian, B. (1986). Ziel und Ziellosigkeit des Übersetzungsunterrichts. J. Holz-Maentaerri ve ark. (Ed.), *TEXTconTEXT* (ss. 48-62). Nr. 3, Heidelberg: Julius Groos Verlag.
- İnci, Ü. (1997). Çeviri Eğitimine Nereden Başlıyoruz. T. Kurultay ve İ. Birkandan (Ed.), *Forum: Türkiye'de Çeviri Eğitimi. Nereden Nereye* (ss. 83-87). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Kurultay, T. (1997). Neler Olmazsa Çeviri Eğitimi Olmaz? Çeviri Eğitiminde Temel İlkeler Belirlemeye Yönelik Bir Deneme. T. Kurultay ve İ. Birkandan (Ed.), *Forum: Türkiye'de Çeviri Eğitimi. Nereden Nereye* (ss. 23-30). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Löwe, B. (2002). Translatorische Kulturkompetenz: Inhalte-Erwerb-Besonderheiten. J. Best ve S. Kalina (Ed.), *Übersetzen und Dolmetschen: eine Orientierungshilfe* (ss. 148-161). Tübingen; Basel: Francke Verlag.
- Mounin, G. (1967). *Geschichte, Theorie, Anwendung*. München: Nymphenburger Verlag.
- Pym, A. (1998). Ausbildungssituation in aller Welt (İngilizce'den çev.: H.G. Hönl). Mary Snell-Hornby ve ark. (Ed.). *Handbuch Translation* (ss. 33-36). Tübingen: Stauffenburg Verlag.
- Reiss, K. (1986). *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik. Kategorien und Kriterien für eine sachgerechte Beurteilung von Übersetzungen*. München: Max Hueber Verlag.
- Reiss, K. ve H. J. Vermeer (1991). *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Reiss, K. (1995). Textsorten, Textsortenkonventionen und Übersetzen. Grundlegungen der Übersetzungswissenschaft. Wiener Vorlesungen. M. Snell-Hornby ve M. Kadric (Ed.), *Grundlegungen der Übersetzungswissenschaft. Wiener Vorlesungen* (ss. 92-105). Wien: WUV-Uni.-Verlag.
- Schreiber, M. (1993). *Übersetzung und Bearbeitung: zur Differenzierung und Abgrenzung des Übersetzungsbegriffs*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Vermeer, H. J. (1983). *Aufsätze zur Translationstheorie*. Heidelberg: belirtilmemiş.
- Vermeer, H. J. (1991). Çevirmek ve Anlamak. Biçimsel İşlev Arasındaki Bağımlılıklar ve Anlamanın Kültürel Önkoşulları. (Almanca'dan derleyerek çeviren: Turgay Kurultay), *Metis Çeviri*: 16, 41-49.
- Vermeer, H. J. (1994). Übersetzen als kultureller Transfer. Mary Snell-Hornby (Ed.), *Übersetzungswissenschaft. Eine Neuorientierung* (ss. 30-53). Tübingen/Basel: Francke Verlag.
- Vermeer, H. J. (2004). Çevirinin Doğası – Bir Özet. (çev. Ş. Bahadır – D. Dizdar), Mehmet Rifat (Ed.), *Çeviri(bilim) Nedir? Başkasının Bakışı* (ss. 257-266). İstanbul: Dünya Yayıncılık.
- Wilss, W. (1992). Übersetzungsfertigkeit. Annaeherungen an einen komplexen übersetzungspraktischen Begriff. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Witte, H. (1987). Translatorausbildung: Textanalyse und Textproduktion – Übungen zum translationsbezogenen Umgang mit Texten am Beispiel der Grundsprache. J. Holz-Maentaerri ve ark. (Ed.), *TEXTconTEXT, Nr. 4 – Volume 2*, 227-240.